

Cukrovar v Litoli a podnikatelská rodina Beniesů

THE SUGAR FACTORY IN LITOL AND THE BENIES ENTREPRENEURIAL FAMILY

Michal Novotný – Národní technické muzeum

Článek je příspěvkem k dějinám cukrovaru v Litoli, která je dnes částí města Lysá nad Labem. Cílem je seznámit čtenáře nejen s historií závodu, od jeho vzniku v roce 1871 až do druhé světové války, ale poukázat i na širší souvislosti, které továrnu a s ní spojené elity poutaly k místu, kde přes sto let cukrovar stál. Představit má zejména podnikatelskou rodinu vídeňských finančníků židovského původu – rodinu Beniesů. Ti patřili v letech 1887–1938 k významným majitelům nejen tohoto závodu, ale i většího cukrovarnického impéria.

Výše uvedené by bylo možné shrnout do následující teze: V roce 1870 bylo místo cukrovaru územím na pomezí obcí Litol a Lysá nad Labem, kde se v minulosti nacházela obora šporkovského panství. V letech 1871–1872 zde vyrostla továrna a její okolí se v následujících desetiletích zahušťovalo další zástavbou, zpočátku související s cukrovarem, až postupně došlo k faktickému a později i k územně právnímu splynutí obce Litol s městem Lysá nad Labem. Takovýto urbanistický vývoj industriálních periferií nebyl ničím ojedinělým a je zcela běžným jevem mapovatelným téměř v kterémkoli městě. Přesto si však dovoluji tento moment zdůraznit, a to právě kvůli nedávné likvidaci cukrovaru a jeho nahrazení překladištěm automobilů. Tím, že tento výchozí bod zahušťování zástavby mezi obcí Litol a městem Lysá bez náhrady zmizel, došlo podle mého názoru, kromě ztráty industriálního objektu, i k určitému znečistění situace. Z půdorysných plánů cukrovaru a jeho okolí z období počátku století vyplývá, že cukrovar tvořil v této době určité

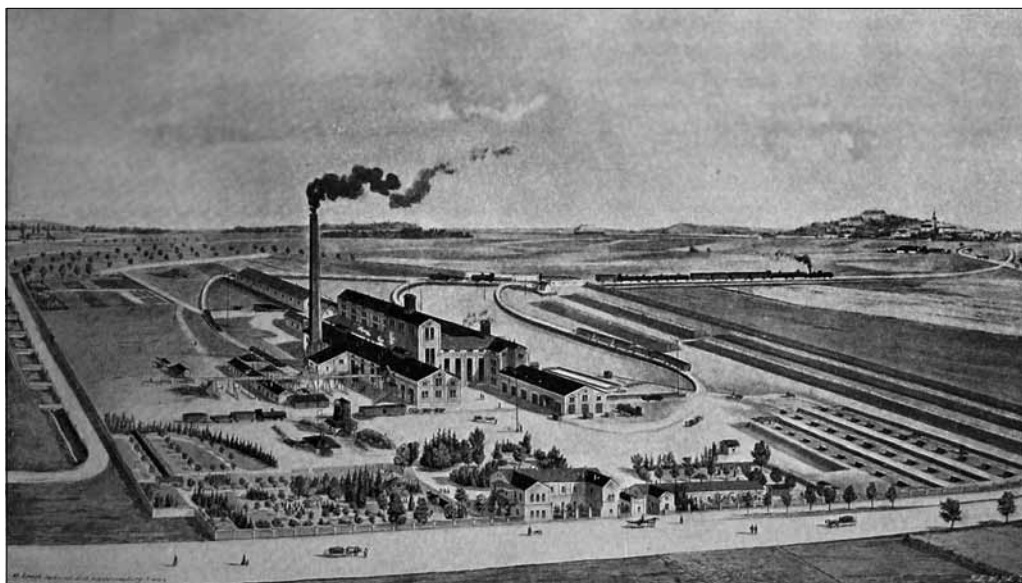
centrum místa, ke kterému směřovala drážní vlečka, byla k němu orientována vila provozního ředitele Augusta Bondyho čp. 149, v konkrétním vztahu k němu stála i reprezentativní kubistická vila Evelyny Benediktové, roz. Beniesové od architekta Emila Králíčka čp. 147 z let 1912–1913 apod. Odstraněním továrny bez jakékoliv hmotové náhrady se tak výše zmíněné souvislosti ocitly rázem ve vzduchoprázdnu, ze kterého se území při budoucím urbanistickém plánování bez znalostí minulých souvislostí může jen sotva vymanit. Cílem článku je proto i připomenout historii a význam zmizelého průmyslového centra pro vývoj obce.

Stručný nástin dějin cukrovaru

Cukrovar v obci Litoli, od poloviny 20. století součástí Lysé nad Labem, nebyl prvním cukrovarem v okolí. Jeho vzniku v roce 1871 předcházelo založení cukrovaru přímo v Lysé, které bylo iniciováno již v roce 1850 Ignácem Gassnerem, který však tento nepříliš prosperující podnik prodal roku 1877 majitelce lysského panství paní Stefanii von Rohan-Rochefort. Hlavní příčina neúspěchu fungování této továrny je připisována přílišné vzdálenosti provozu od vodního zdroje a s tím spojenému nedostatku vody (SOka Nymburk-Lysá, f. Cukrovar Litol, k. 1, MINZBERGER, V.: *Cukrovar v Litoli – Krátký popis jeho historie*, s. 1).

Vzestup cukrovarnického podnikání ve druhé polovině šedesátých a na začátku sedmdesátých let 19. století dal v Lysé nad Labem vzniknout myšlence k založení nového rolnického akciového cukrovaru. Jako vhodné místo byla vybrána Litol, právě kvůli lepšímu zásobení vodou. Na počátku roku 1871 byla založena akciová společnost se základním kapitálem 200 tis. zlatých. Stavba budovy byla zahájena ještě roku 1871 a do konce roku dostavena. Po první kampani se akciový cukrovar dostal do finančních obtíží a v roce 1874 byl prodán ve dražbě, kterou ho získala majitelka panství, kněžna Stefanie von Rohan-Rochefort. Tím se cukrovar stal na čas součástí lysského panství. Základna

Obr. 1. Cukrovar v Litoli kolem roku 1898 (Reprodukce z *Die Gross-Industrie Oesterreichs. Wien, 1898*)

dotavatelů řepy nebyla v této době příliš velká, což bylo dáno tím, že ji odebíraly v okolí existující cukrovary: knížecí cukrovar v Lysé nad Labem, knížecí cukrovar v Kostomlatech a spolkový cukrovar v Nymburce. To se záhy změnilo, protože krátce po získání cukrovaru Litol nechala majitelka panství v důsledku propuknutí hospodářské krize zrušit oba knížecí cukrovary: v Lysé v roce 1874 a krátce na to, roku 1875, i v Kostomlatech (SOKA Nymburk-Lysá, f. Cukrovar Litol, k. 1, MINZBERGER, V.: *Cukrovar v Litoli – Krátký popis jeho historie*, s. 2–5).

Dopady hospodářské stagnace se projeví i na chodu cukrovaru v Litoli, který se roku 1875 dostal do konkurzu a byla nad ním ustanovena nucená správa, která trvala až do roku 1884, ve kterém majitelka zemřela. V následující dražbě panství získal cukrovar Georg William Andrews, bývalý administrativní úředník panství, který však již o dva roky později zemřel (SOKA Nymburk-Lysá, f. Cukrovar Litol, k. 1, MINZBERGER, V.: *Cukrovar v Litoli – Krátký popis jeho historie*, s. 6; dále inv. č. 37). V roce 1887 prodala vdova Marie Andrewsová cukrovar čp. 60 s budovami čp. 76, 77, 78, 79 a 80 podnikatelům židovského původu, bratřím Jindřichovi, Davidovi a Michaelu Beniesovi (SOKA Nymburk-Lysá, f. Cukrovar Litol, Kaufvertrag, 8. Dezember 1887, k. 1, inv. č. 31). Bratři si podnik rozdělili na třetiny. S vlastní činností továrny pak byl v následujících letech nejsilněji spojen Michael Benies.

Záhy po odkoupení podniku firmou bratří Beniesů bylo přistoupeno k modernizaci provozu, která spočívala mj. v obnově stoupeného zařízení a ve výstavbě nového kanálu přivádějícího vodu z Labe. Majetkoprávní poměry v cukrovaru zůstaly nezměněny až do roku 1921, kdy došlo ke sloučení několika firem: *Rosicko-pardubické rafinerie cukru, Lysského cukrovaru v Litoli* (obě byly majetkem Michaela Beniese a dědiček po Jindřichu Beniesovi zemřelém roku 1896) a *Surovárný v Benátkách n. Jizerou* náležející Rudolfovi Ferdinandovi hr. Kinskému. Nově utvořená společnost, již byl litolský cukrovar až do roku 1929 součástí, nesla název *Rosicko-Pardubická rafinerie cukru, Jindřich Benies a. s. v Praze*. Akciový kapitál společnosti činil 20 mil. Kč a akcie byly rozděleny tak, že si většinový vliv ve společnosti udržela rodina Beniesů. Za zmínku stojí, že předmětem podnikání této společnosti nebylo jen cukrovarnictví. Společnost vlastnila kromě tří zakládajících firem ještě další podniky. Konkrétně šlechtitelskou stanici v Litoli (postavenou vlastními náklady v roce 1925), pivovar, elektrárnu a hotel Král v Lysé nad Labem, sladovnu v Benátkách n. Jiz., lokální dráhu Chrástecký dvůr – Benátky nad. Jizerou a další. (SOKA Nymburk-Lysá, f. Cukrovar Litol, k. 1, MINZBERGER, V.: *Cukrovar v Litoli – Krátký popis jeho historie*, s. 8). V prvních letech existence této společnosti se vliv Beniesů projevoval nejen držet většiny akcií, ale i účastí Michaela Beniese ve správní radě. Po jeho smrti 5. prosince 1923 převzal jeho místo předsedy správní rady Max Benies.

Ve dvacátých letech byl litolský cukrovar kromě toho členem Nymburské agencie (Bašnice, Dymokury, Kopidlno, Libáň, Litol, Mochov, Nymburk, Toušeň, Vlkava), jejímž hlavním smyslem bylo zajišťování jednotného postupu při nákupu cukrovky, povznesení pěstování řepy a ochrana řepní državy členských agencí a jejich cukrovarů.

Vznik sdruženého podniku *Rosicko-Pardubická rafinerie cukru* dal podnět k další modernizaci litolského cukrovaru. Roku 1925 došlo k úpravě vlečky normálního rozchodu, postavené v roce 1888, na které byl ale povoz do dvacátých let zajišťován volskými potahy. Cukrovar tehdy zakoupil lokomotivu německé proveniencí od firmy Orenstein & Koppel (SOKA Nymburk-Lysá, f. Cukrovar Litol, k. 1, MINZBERGER, V.: *Cukrovar v Litoli – Krátký popis jeho historie*, s. 10).

Další majetkoprávní změna závod potkala v letech krize cukrovarnického průmyslu na konci dvacátých let, kdy se podniky náležející firmě *Rosicko-Pardubická rafinerie cukru* spojily s dalšími provozy do akciové společnosti *Rafinerie cukru Krásné Březno*.

Po okupaci českého pohraničí došlo k další majetkové proměně týkající se litolského cukrovaru a tou bylo zřízení firmy *Labsko-kostecká rafinerie cukru a. s. v Praze*. Po skončení války byla nad zmíněnou akciovou společností ustavena národní správa a v roce 1947 se cukrovar stal národním podnikem jako *Cukrovar v Litoli*, n. p. (SOKA Nymburk-Lysá, f. Cukrovar Litol, k. 1, inv. č. 26). Krátce na to se stal závodem národního podniku *Kostecké cukrovary v Kostelci nad Labem* a od roku 1953 patřil do *Cukrovaru v Nymburce*, n. p. V roce 1957 se cukrovar stal částí nového podniku *Polabské cukrovary se sídlem v Kostelci nad Labem*, od roku 1960 náležel k podniku *Kolínské cukrovary* se sídlem v Kolíně (SOKA Nymburk-Lysá, f. Cukrovar Litol, k. 1, MINZBERGER, V.: *Řeč ke stému výročí založení cukrovaru*, s. 8–9.). Po roce 1989 byl litolský cukrovar privatizován jako součást firmy *Union Cukr Kolín, a. s.*, a krátce poté, v roce 1994, zde byla výroba zastavena. V následujících letech pak došlo k již zmíněné likvidaci zařízení i továrních objektů.

Podnikatelská rodina Beniesů

Firma Jindřich Benies má své počátky již v roce 1870. Na věhlas získala především investicemi do výstavby železnice v Uhrách a v Čechách. Její zakladatel, vídeňan Jindřich Benies získal právě v železničním podnikání své první velké podnikatelské zkušenosti, které záhy zužitkoval v oblasti cukrovarnictví. Prvním cukrovarnickým podnikem, se kterým je jméno Jindřicha Beniese spjato, byla *Akciová společnost Pečecké továrny na cukr surový*. Ve zmíněné společnosti figuroval ve správní radě Jindřich Benies a po něm jeho bratr Michael až do kampaně let 1887–1888. Tato kampaň nezastihla Beniese v Pečkách naposledy náhodou, ve stejném roce 1887 totiž získali tři bratři Jindřich, Michael a David výše zmíněnou koupí litolský cukrovar, který si nechali zapsat pod společnou firmu *Bratři Beniesů lysský cukrovar na cukr surový* (Gebrueder Benies Lisaer Rohrzuckerfabrik in Litol). Již na počátku následujícího roku 1888 se jejich cukrovarnické hospodářství rozšířilo získáním pronájmu původně liebigovského cukrovaru Smiřice od *Privátních statků jeho Veličenstva* (cukrovar založen roku 1859) a cukrovaru Zvoleněves pronajatého od *C. k. privátního a rodinného fondu statků císaře Ferdinanda I.*, a to na dobu 20 let, tj. do roku 1908. Jako vstupní investici provedli Beniesové v cukrovaru Zvoleněves rekonstrukci ve výši 500 tis. zl., v případě cukrovaru ve Smiřicích se jednalo o částku 400 tis. zl. Stejně jako v případě litolského cukrovaru byla stavební úprava obou závodů zadána firmě pražského stavitele Josefa Blechy. V obou nových závodech byla také zastavena výroba bílého zboží, takže všechny tři beniesovské cukrovary produkovaly surový cukr. Nastala změna ve výrobě byla dovršena zbudováním vlastní rafinerie, která byla postavena v roce 1894 v již zmíněných Rosicích u Pardubic. Již v této době se firma věnovala i výzkumu a šlechtění vlastních semen řepy cukrovky, které pak pěstovala na polnostech zvoleněveského panství, později na pozemcích vlastních beniesovských panství v Klecanech, Přemyšlení a Brnkách (5). K trojici cukrovarů a jedné rafinerii (Litol, Smiřice, Zvoleněves, Rosice) přibyla ještě v roce 1895 účast obou bratří Jindřicha a Michaela ve správní radě uherského akciového cukrovaru v Pohronském Ruskově (*Oroszka-Grantbaler Zuckerfabriks AG*) (6).

Zakladatel úspěšné podnikatelské dynastie Jindřich Benies zemřel předčasně 20. listopadu 1896 ve věku 52 let. Nástupcem ve firmě se stal jeho mladší bratr Michael Benies († 1923). Po Jindřichovi Beniesovi zůstaly dvě nezletilé dcery Dora Deborá a Benedikta, zastupované v devadesátých letech Henriettou Beniesovou.

I po smrti zakladatele impéria se cukrovarnické podnikání Michaelu Beniesovi dařilo dobře. Od roku 1897 působil po dlouhých deset let jako člen správní rady akciového moravského cukrovaru v Chropyni (*Chropiner Zuckerfabrik AG*), v letech 1899–1910 byl místopředsedou správní rady cukrovaru ve Velkých Kunčicích (*Gross-Kunzendorfer Zuckefabriks AG*); od roku 1901 místopředsedou správní rady akciového cukrovaru v Mostě (*Zuckerfabrik in Bruex AG*); od roku 1905 byl členem správní rady cukrovaru Lužany v Bukovině, který tvořil součást akciové společnosti chropynského cukrovaru; od roku 1911 stál v čele správní rady akciového cukrovaru v Doloplazích na Hané (*Aktiengesellschaft der Doloplaser Zuckerfabrik*) a od roku 1912 byl členem správní rady nového uherského cukrovaru Cservenka, který stavěla *Anglo-ungarische Zucker Industrie AG* (7). Ve dvacátých letech byl členem správní rady cukrovaru v Prunéřově (8).

Pro Beniesovské cukrovarnické podnikání byla velmi zásadní kampaň roku 1907/1908, která znamenala ukončení pronájmu cukrovarů ve Smiřicích a Zvoleněvsi. Ztrátu těchto provozů kompenzoval Michael Benies koupí cukrovaru v Černožicích sousedícího se Smiřicemi pro firmu *Rosicko-pardubická rafinerie cukru*. V této firmě již také vystupují obě dědičky jeho bratra jako plnoprávné majitelky podílů, nyní již pod novými jmény získanými nepochybně výhodnými sňatky. Proměna Dory Debory v Dorotheu Henriettu svob. paní Haymerlů (později znovu provdané Ségur) a proměna Benedikty v Benediktu Marii Louisu Kstersitz z Marenhorstu (později ve dvacátých letech znovu provdané Foramiti) ukazují na orientaci rodiny na kruhy nově nobilitované rakouské šlechty (8). Se jmény Huga Kstersitz z Marenhorstu a Bedřicha sv. p. z Haymerlů je pak možné se v následujících letech setkávat jako s novými podílčníky v Beniesovských firmách i ve správních radách akciových cukrovarů, např. výše zmíněného Doloplazského. Za zmínku stojí i skutečnost, že do rodiny Beniesů se v této době přičlenila i další významná osobnost, kterou byl známý rakouský právník a historik Heinrich Benedikt (1886–1981), který se oženil s Evelynou, dcerou Michaela Beniese. Benedikt ve druhé dekádě v Litoli působil jak společník a právní poradce svého tchána (9). Je možné se domnívat, že pobyt Benedikta v Lysé nad Labem na bývalém šporkovském panství mohl mít inspirativní vliv na pozdější vznik jeho dizertace, kterou sepsal o Františku Antonínu hr. Šporkovi a kultuře v barokních Čechách. Jeho manželka bude ještě stručně zmíněna dále, v souvislosti s kubistickou vilou navrženou a vystavěnou arch. Emilem Králíčkem při cukrovaru v Litoli v letech 1912 a 1913.

Krátce před smrtí Michaela Beniese došlo v roce 1921 k již zmíněnému sloučení firem do akciové společnosti *Rosicko-pardubická rafinerie cukru*. Dědicem části majetku se stal po jeho smrti v roce 1923 Max Benies (1894–1955). Páteř imperia tvořily v roce 1924 cukrovary ve Starých Benátkách, Litoli, Černožicích a rafinerie v Rosicích (8). Již záhy však došlo ke změně. Od roku 1928 je možné nalézt jméno Maxe Beniese ve správních radách cukrovarů náležející akciové společnosti *Rafinerie cukru Krásné Březno*, která zahrnovala vlastní rafinerii Krásné Březno a cukrovary v Teplících (do 1932) a Velvarech. Již o rok později převzala tato akciová společnost i provozy *Rosicko-pardubické rafinerie cukru*, jmenovitě cukrovar v Litoli a Starých Benátkách.

Rafinerie v Rosicích a cukrovar v Černožicích padly za obětí krize cukrovarnického průmyslu na konci dvacátých let, když v nich byla po kampani 1928/1929 zastavena výroba (8; SOA Zámorsk, f. Drobné cukrovary, Korespondence s úřednictvem likvidované Rosicko-Pardubické rafinerii cukru Jindřich Benies, a. s., v Praze, inv. č. 26). Vlastní společnost *Pardubicko-rosická rafinerie cukru* zanikla. Poslední převálečnou změnou bylo nahrazení cukrovaru v Teplících cukrovaru v Lovosicích, ke kterému došlo v rámci *Rafinerie cukru Krásné Březno*, a. s., v roce 1932 (8).

S rokem 1938 končí i dějiny cukrovarnického imperia rodiny Beniesů. Max Benies nalezl během druhé světové války azyl v africké Keni, kde deset let po konci války, roku 1955, zemřel. Za zmínku stojí, že tato osobnost proslula kromě cukrovarnictví i na poli sportu. Dobře zajištěný podnikatel a majitel klecanského panství se do historie vepsal i jako mecenáš místního klecanského fotbalu a amatérský dostihový žokej (10).

Význam cukrovaru v Litoli pro rozvoj nejbližšího okolí

Založením cukrovaru v 70. letech 19. století začal přirozený urbanistický vývoj území, který byl završen připojením Litole k Lysé nad Labem. Jádro podniku tvořila vlastní tovární budova se zázemím, tzv. panským domem (čp. 60) a kancelářskou budovou čp. 83. Pro ubytování zaměstnanců byla určena budova čp. 93. V následujících letech se závod rozšiřoval o další objekty. V roce 1892 byla bratry Beniesovými přikoupena k cukrovaru nemovitost čp. 217 pro zaměstnance cukrovaru (SOA Nymburk, Kupní smlouva s manželi Turnovskými, k. 1, ič. 33).

Od druhé dekády 20. století je možné hovořit o střídme reprezentativní vilové výstavbě v nejbližším okolí cukrovaru. Skvostem litolské architektury je donedávna historiky opomíjená a dodnes chátrající reprezentativní kubistická vila architekta Emila Králíčka, postavená v katastru litolského cukrovaru pro Michaela Beniese firmou Matěje Blechy v letech 1912–1913. Objekt stojí v dřívější zahradě v nedalekém sousedství bývalé vápenky (11).

Obyvatelkou a později majitelkou domu byla Evelyn Benies, dcera Michaela Beniese a Angeliky, roz Mauthnerové, a její manželé. Roku 1910 se Evelyn Beniesová, provdala za již zmíněného Heinricha Benedikta, rakouského právníka a historika židovského původu, se kterým zde pobývala. O 19 let později došlo ke změně vlastníka vily, když ji roku 1929 odkoupil nový manžel Evelyny Beniesové, rakouský politik Lothar Egger von Moelwald. Po jeho smrti v italském exilu 7. srpna 1941 byla vila čp. 147 spolu s dnes již zbořeným zahradním domkem čp. 105 z roku 1903, jehož autorem byl stavitel Josef Jedlička, získána Elenou Barolí z Říma, která 22. června 1944 převedla nemovitosti na *Labsko-kosteckou cukerní rafinerii*, ke které cukrovar v období Protektorátu náležel (12). Od té doby se stala vila opět součástí cukrovaru a sloužila administrativnímu zázemí až do jeho zrušení v devadesátých letech 20. století.

Další obytná výstavba přináležející k cukrovaru v Litoli byla podstatně skromnější. Jedná se především o vilu čp. 149, nazývanou v pramenech vilou ředitele Augusta Bondyho, která dodnes stojí naproti dnes již neexistujícímu vstupu do továrny z ulice Mírová. V porovnání s extravagancí kubistického objektu se u ředitelského obydlí jedná o střídmostou architekturu klasicizujícího stylu. Jednopatrový objekt s verandou opatřenou sloupovým a balkonem s balustrádou orientovaným na vstup do cukrovaru, ale zaujme především rozsáhlou zahradou. Budovu vystavěl v roce 1913 lysský architekt a stavitel Josef Veselý.

Obr. 2. Reprezentativní kubistická vila E. Králíčka, čp. 147 (foto autor)

Obr. 3. Klasicizující vila ředitele Augusta Bondyho, čp. 149 (foto autor)

Z dalších staveb náležejících k cukrovaru je nutné zmínit především vily čp. 32, 151, 152, 153 a 156 postavené asi kolem roku 1915, které sice již nedosahují architektonických rozměrů kubistické vily čp. 147, ale jsou přesto hmotným dokladem kvalitní domovní výstavby počátku 20. století iniciované cukrovarem v Litoli.

Vyšlo s podporou Výzkumného záměru MK00002329901.

Souhrn

Příspěvek seznamuje s dějinami cukrovaru v Litoli-Lysé nad Labem, založeného roku 1871/1872. Pozornost je věnována osobnostem majitelů cukrovaru, zejména pak podnikatelské rodině Beniesů, která továrnu zakoupila v roce 1887 a vytvořila z ní součást rodinného cukrovarnického imperia trvajícího až do roku 1938. V dobách rozkvětu za správy podniku Michaelem Benisem († 1923) byly páteří firmy cukrovary v Litoli a Černožicích a rafinerie v Rosicích u Pardubic. Příspěvek se věnuje i vlivu továrny na stavební rozvoj okolí. Organická zástavba obytných vil, dělnických a úřednických domů v okolí cukrovaru pomohla postupnému přirozenému propojení města Lysá nad Labem a obce Litol a také určila kvalitativní standard architektury rozvíjející se obce. Po zrušení cukrovaru, zbourání jeho budov v nedávných letech a po výstavbě parkoviště v místech, kde se továrna nacházela, došlo dle mého názoru ke ztrátě urbanistické kvality a čitelnosti místa. Z organicky rostoucího celku zůstalo jen několik budov, které ztratily protějšek, ke kterému kdysi orientovaly svá průčelí.

Klíčová slova: cukrovar, Litol, Lysá nad Labem, Benies, územní vývoj, architektura, období 1871–1945.

Prameny a literatura

1. Státní okresní archiv v Nymburce, pob. Lysá nad Labem (SOKa Nymburk-Lysá), f. Cukrovar Litol, k. 1–11.
2. Státní oblastní archiv v Zámruku (SOA Zámruk), f. Drobné Cukrovary, Rosicko-pardubická rafinerie cukru.
3. MINZBERGER, V.: Cukrovar v Litoli. In BORSKÝ F. (ed.): *Lysá nad Labem: Sborník o městě a jeho lidech*. Lysá nad Labem, 1980, s. 135–139.
4. OTRUBA, F.: *Paměti města Lysé n. L.* Jihlava, 1997.
5. TITTL, I.: *Schematismus a statistika statků velkých a rustikálních v Království českém*. Praha, 1902, s. 37–38.
6. *Die Gross-Industrie Oesterreichs*. Wien, 1898, s. 128–132
7. *Kalendář cukrovarnický*. Praha, 1886/87–1919/19.
8. *Neumannův cukrovarnický kalendář*. Praha, 1922–1938.
9. *Lexikon deutsch-jüdischer Autoren*. Edit. Renate Heuer. Bd. 2, München: Saur 1993.

10. [online] <http://sokol.klecany.cz/obsah/max-benies-umlceny-prukopnik-a-apostol-mecenasstvi-204.html> (19. 6. 2010).

11. KOUKALOVÁ, Š.: Vila Michaela Beniese v Litoli. In KOL. AUTORŮ: *Slavné vily středních Čech*. Praha, 2010, s. 148–151.

12. Stavební archiv městského úřadu Lysá nad Labem.

13. FRONĚK, D.: *Spolkový rolnický cukrovar v Lysé nad Labem*. In *Registr stavebních děl – ČVUT v Praze*. V010368, [online] <https://registr.cvut.cz/rsd/index.php>.

Novotný M.: The Sugar Factory in Litol and the Benies Entrepreneurial Family

The paper familiarizes the reader briefly with the history of the sugar factory established in the years 1871/1872 in Litol, which is a part of the town of Lysá upon Elbe today. Special attention is paid to the owners of the sugar factory, the entrepreneurial family of the Vienna financiers, brothers Jindřich, Michael and David Benies, who bought the factory in 1887 and made it a part of the family “sugar empire”. In its heyday – during the company’s management by Michael Benies († 1923) – the sugar factories in Litol and Černožice and the sugar refinery in Rosice near the town of Pardubice formed the backbone of the enterprise. Besides the property-right development, the paper focuses on the impact of the factory upon the municipality’s building development. In the case of Litol, the “organic” housing development consisting of the sugar makers’ villas and working class and clerks’ housing was the most natural factor, which contributed to the gradual connection of the independent municipality of Litol with the town of Lysá upon Elbe. This factor – in the case of the villas and one-family houses – dictated a qualitative standard of the housing in the developing settlement. In the author’s opinion, after closing down the sugar factory, recent demolition of its building (one of the last buildings was demolished in 2009) and establishing of a parking place at the site of the former factory, the urbanistic situation and the site as such lost its legibility and quality, respectively. Also, an alone standing cubistic villa designed by the architect Emil Králíček remained as a monument of a one-time sugar factory.

Key words: sugar factory, Litol, Town of Lysá upon Elbe, Benies family, regional development, architecture, period 1871–1945.

Kontaktní adresa – Contact address:

Mgr. Michal Novotný, Národní technické muzeum, Kostelní 42, 170 78 Praha 7, Česká republika, e-mail: michal.novotny@ntm.cz